

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1993/53

Karar Sayısı : 1994/67

Karar Günü : 13.9.1994

R.G. Tarih-Sayı :01.05.1998-23329

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İpsala Sulh Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 22.11.1984 günlü, 3083 sayılı "Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu"nun 13. maddesinin Anayasa'nın 10., 35. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Dâvacılar vekili, ortaklığın giderilmesi (izale-i şuyû)davasında uygulanma durumunda bulunan,3083 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin Anayasa'nın 10., 35. ve 36. maddelerine aykırılığı savında bulunmuştur. Mahkeme, bu savı ciddi bularak, iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.11.1984 günlü ve 3083 sayılı Yasa'nın iptali istenen 13. maddesi şöyledir :

"Madde 13.- Uygulama alanlarında Bakanlar Kurulu kararının Resmi Gazete'de yayımı tarihinden itibaren, kamulaştırma, toplulaştırma, arazi değiştirilmesi ve dağıtım işlemlerinin tamamlanması veya tapuya tescili sonuçlandırılıncaya kadar, gerçek kişilerle özel hukuk tüzelkişilerine ait arazinin mülkiyet ve zilyetliği devir ve temlik edilemez. Bu araziler ipotek edilemez ve satış vaadine konu olamaz. Ancak, bu kısıtlama süresi beş yılı aşamaz. Sulama şebekesi tamamlanıp sulamaya geçinceye kadar da aynı işlemler yapılmaz. Bu kısıtlamada ise süre, beş yılı aşamaz.

Kısıtlama süresi içerisinde arazisini ve varsa üzerindeki tesisleri satmak isteyen gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerin müracaatları halinde, uygulayıcı kuruluş bu kişilere ait tarım toprağını ve varsa üzerindeki tesisleri, altmış gün içinde bu Kanun hükümlerine göre kamulaştırır veya yönetmelikle tespit edilecek esaslar dahilinde bunların başkalarına satışına izin verir.

Yukarıda belirtilen süre içinde, bu gibi arazi sadece TC. Ziraat Bankası, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu ve Tarım Kredi Kooperatiflerine ipotek edilebilir.

Bu kısıtlama süresi içerisinde ipotegın paraya çevrilmesi gerektiğinde bedel, bu Kanun hükümlerine göre uygulayıcı kuruluş tarafından alacaklıya ödenerek arazinin Hazine mülkiyetine geçirilmesi sağlanır.

Birinci fıkrada belirtilen süreler içinde mahkemeler veya icra iflas daireleri tarafından bu arazi hakkında devir ve temlik gerektiren bir karar verilemez. Miras yoluyla intikaller, bu hükmün kapsamı dışındadır. Ayrıca mahkemeler satış suretiyle miras ortaklığının giderilmesine karar veremezler."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Mahkemenin iptal istemine dayanak yaptığı Anayasa kuralları şunlardır:

1- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

2- "MADDE 35.- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

3- "MADDE 36.- Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

C- İlgili Anayasa Maddesi

Konuyla ilgili Anayasa maddesi şudur:

"MADDE 44.- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilmez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 23.12.1993 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksik

bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun da esas inceleme evresinde ele alınmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ait rapor başvuru kararı ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı öne sürülen yasa kuralı ile aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri ve dosyadaki tüm belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

Mahkemenin bakmakta olduğu dâvasatış yoluyla ortaklığın giderilmesine ilişkindir. İtiraz konusu 13. maddenin son fıkrasının son tümcesinde "...Ayrıca mahkemeler satış suretiyle miras ortaklığının giderilmesine karar veremezler" denilmektedir. Mahkeme, 13. maddenin yalnız bu tümcesini bakmakta olduğu dâvada uygulamak durumundadır. Bu nedenle, "22.11.1984 günlü, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nun 13. maddesinin iptaline yönelik itiraza ilişkin esas incelemenin, maddenin son fıkrasında yer alan "... Ayrıca mahkemeler satış suretiyle miras ortaklığının giderilmesine karar veremezler" tümcesi ile sınırlı olarak yapılmasına," oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- İptali İstenen Kuralın Anlam ve Kapsamı

3083 sayılı "Sulama Alanlarının Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu"nun 1. maddesinde Kanun'un amacı şu şekilde belirlenmiştir:

"Bakanlar Kurulu'nca gerekli görülen alanlarda :

a) Toprağın verimli şekilde işletilmesini, işletilmesinin korunmasını, birim alandan azami ekonomik verimin alınmasını, tarım üretiminin sürekli olarak artırılmasını, değerlendirilmesini ve buralarda istihdam imkânlarının artırılmasını,

b) Yeterli toprağı bulunmayan ve topraksız çiftçilerin zirai aile işletmeleri kurabilmeleri için Devletin mülkiyetinde bulunan topraklarla topraklandırılmalarını, desteklenmelerini, eğitilmelerini,

c) Ekonomik üretime imkân vermeyecek şekilde parçalanmış tarım topraklarının gerektiğinde ve imkanlar ölçüsünde genişletilmesi suretiyle de toplulaştırılmasını, tarım arazisinin ailenin geçimini sağlamaya ve aile iş gücünü değerlendirmeye yeterli olmayacak derecede parçalanmasını ve küçülmesini önlemeyi,

d) Yeni yerleşme yerleri kurmayı, mevcut yerleşme yerlerine eklemeler yapmayı,

e) Zorunluluk halinde tarım arazisinin diğer amaçlara tahsisini düzenlemeyi,

f) Dağıtılmayan tarım arazisinin değerlendirilme şeklini belirlemeyi,

g) Bakanlar Kurulunca gerekli görülen diğer bölgelerde gayrimenkullerin Milli Güvenlik nedeniyle mülkiyet ve tasarruf şekillerinde ve yerleşim yerlerinde düzenlemeler yapmayı, sağlamaktır."

Bu amaca ulaşmak için Yasa'nın 11. maddesiyle işlemlere sınır (tasarruf tahdidi) getirilmiş, 12. maddesi ile de bu topraklar üzerinde mirasçılarının tasarrufu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle, mirasın açılmasından itibaren altı ay içinde mirasçılarının aile ortaklığı şeklinde işletemedikleri veya rızaen aralarında devir ve temlik işlemleri yapamadıkları durumlarda dağıtılan toprak ve varsa işletmeye ilgili taşınmaz malların bedeli, bu Yasa hükümlerine göre ödenmek koşuluyla uygulayıcı kuruluş tarafından geri alınacağı ve geri alınan işletmenin, öncelikle mirasçılara ya da topraksız veya az topraklı çiftçilerden birine tahsis edileceği öngörülmüştür.

Yasa'nın 13. maddesinin birinci fıkrasında Bakanlar Kurulu kararının Resmî Gazete'de yayımı gününden başlayarak uygulama alanlarında; kamulaştırma, toplulaştırma, arazi değiştirilmesi ve dağıtım işlemlerinin tamamlanması veya tapuya tescil sonuçlandırılincaya kadar, gerçek kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine ait arazinin mülkiyet ve zilyetliğinin beş yıl süreyle devir, temlik, ipotek edilemeyeceği ve satış vaadine konu olamayacağı belirtilmiştir. Beş yılı aşamayacak olan kısıtlama süresinden sonra da, sulama sistemi tamamlanıp sulamaya geçilinceye kadar aynı yasaklamaları içeren ikinci bir beş yıllık kısıtlama süresi getirilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında da kısıtlama süresi içinde arazisini satmak isteyenlerin, uygulayıcı kuruluşun bu kişilere ait tarım toprağını ve varsa üzerindeki tesisleri 60 gün içinde kamulaştırması veya başkalarına satışına izin vermesi öngörülmüştür.

C- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Mahkeme, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak olarak Anayasa'nın 10., 35. ve 36. maddelerini göstermiş olmakla birlikte kuralın asıl dayanağının Anayasa'nın 44. maddesi olduğu görülmekle esas incelemenin öncelikle bu madde yönünden yapılması gerekli görülmüştür.

1- Anayasa'nın 44. Maddesi Yönünden İnceleme

"Toprak Mülkiyeti" başlıklı Anayasa'nın 44. maddesinde; "Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilmez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir" denilmektedir. 3083 sayılı Yasa'nın düzenlenmesinde Anayasa'nın bu kuralının göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

2- Anayasa'nın 35. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 35. maddesine aykırı olduğu savında bulunmaktadır.

Anayasa'nın "Mülkiyet Hakkı" başlıklı 35. maddesinde; "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz" denilmektedir.

"Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu" genel nitelikli bir tarım ve toprak reformunu kapsamayıp, sulama alanı olarak belirlenecek yerlerle uygulanacak arazi düzenlemelerini içeren bir Yasadır. Bu Yasa ile sulama alanı olarak belirlenecek yerlerde tarımın daha çağdaş ve bilimsel biçimde gelişmesi ve buna bağlı olarak daha fazla ürün alınabilmesi ve hızla artan nüfusun beslenme gereksinimlerinin karşılanması amaçlanmıştır. Yasa'da, topraksız ya da az topraklı köylülere kamuya ait veya kamulaştırılmış toprakların dağıtılması, tarım topraklarının sahipleri arasında paylaşılması, toprak rantlarının ayarlanması, tarım işletmeleri kurulması, tarımsal vergilendirme, tarımsal eğitim ve çalışanların çalışma koşullarının düzenlenmesi, onlara kredi sağlanması, ürünlerin pazarlanması için gerekli sistemlerin oluşturulması ve çiftçilerin araç ve gereç edinmeleri ile toprağın sulama işlerinin yapılması, toprak ve tarım reformunun kapsamına alınmıştır.

"Toprak Mülkiyeti" başlıklı Anayasa'nın 44. maddesinde; "Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilmez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir" denilmektedir. 3083 sayılı Yasa'nın düzenlenmesinde Anayasa'nın bu kuralının göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

Kamu yararı ile kişi yararının dengelenmesi ve mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla, Yasa'da öngörüldüğü ölçüde, getirilen sınırlamada Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

Mirasçıların anlaşamamaları durumunda, mahkemece ortaklığın satış yoluyla giderilmesine karar verilememekle birlikte mirasçıların satış hakkı, uygulayıcı kuruluş tarafından yerine getirilmektedir.

Bu nedenle, itiraz konusu kuralla getirilen sınırlama, öngörülen amacı aşmadığı gibi demokratik toplum gereklerine de aykırılık oluşturmamaktadır.

3- Anayasa'nın 10. ve 36. Maddeleri Yönünden İnceleme

Esas Sayısı : 1993/53
Karar Sayısı : 1994/67

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, incelenen kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine de aykırılığı savında bulunmuş ise de, kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddeleriyle ilişkisi bulunmamaktadır.

İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

22.11.1984 günlü, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'nun sınırlama kararı uyarınca incelenen 13. maddesinin son fıkrasında yer alan "...Ayrıca mahkemeler satış suretiyle miras ortaklığının giderilmesine karar veremezler." tümcesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, 13.9.1994 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Samia AKBULUT
Üye	Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN
Üye	Üye	
SacitADALI		Ali HÜNER